

masopust

ZENET

{ GENET
& KÖNIG }

grafický design: Monsters | foto: Lucie Urban

režie:
Miloslav König

Eliadova knihovna
(Divadlo Na zábradlí)

premiéra: 27. 11. 2021

{JEAN GENET
& MILOSLAV
KÖNIG}

masopust

ŽENET

režie a další rukodělné práce:
Miloslav König
dramaturgie: Tereza Marečková
kostýmy: Kateřina Štefková
produkce: Veronika Svobodová
hudební spolupráce: Jakub Kudláč

Premiéra 27. 11. 2021 v Eliadově knihovně

osoby a obsazení:

M – STARŠINA

C – CHOVAŇEC JACQUES

S – CHOVAŇEC NICOLAS

Tomáš Petřík
Samuel Toman
Petr Uhlík

{aneb Utopickej
ekzém} velké činoherní
vrzání

„Proč nad ní plakat? Stačila chvilka, aby můj duch nahradil tyto obvyklé známky něhy jakýmkoli jiným gestem, které bych nadal tímž významem, jaký mají polibky, slzy nebo květiny. Spokojil bych se tím, že bych na ni z přemíry lásky slintal. Slintal bych jí do vlasů nebo zvracel do dlaní. Přesto bych tu zlodějku,

kteřá je mou matkou, zbožňoval.“ Takto si představoval Jean Genet, že by se zachoval vůči matce, kterou toužil potkat v ulicích Paříže. Odložila ho hned po porodu, otec neznámý. Toto rané zranění se bolestně zapsalo do jeho duše. Genetovy texty nám slouží jako kontejner pro naše vlastní hledání „matky“. Variace textů z her Služky, Splendid's a Balkón. Iluze je ve světě Geneta skutečnější než skutečnost. Naplnění a seberealizace jsou možné právě jen v iluzi, která je jediná správná a životadárná. Skutečnost je peklo, nelze do ní patřit. S tím souvisí i princip travestie, která umožňuje totální proměnu, tentokrát v podání tří herců. Genet rozvíjí paradoxní pravdu masek: lidé si nasazují masky, aby se demaskovali.

Tereza Marečková:
Začneme u názvu – co čteš a vidíš za jménem této inscenace?

Miloslav König:
Narazil jsem nedávno na text písně S. Karáska Mužena. Karásek k písni dodává, že ve starém (kralickém) překladu bible, když Adam spatřil Evu, jí nazval mužatkou. Jenže novým překladatelům bible se mužatka nelíbila, tak z ní udělali muženu. Žena, co vzešla z muže. Náš autor Genet je jakýmsi fonetickým nositelem téhož, ovšem nikoli „mužatka“, ale „ženet“. Muž, který vzešel z ženy. Zároveň se v tomto slově obě pohlavi spojují – kořenem je žena rodu mužského. Kořen je žena, kořen je matka. V díle Jeana Geneta je vztah k matce hluboce zakotven, dovoluji si tvrdit, že ho spoluutváří, modeluje, ať si toho byl Genet vědom, či ne.

TM:
Jak a z čeho jsi komponoval ten scénář? Psalo se ti to jinak, když jsi věděl, že budeš text režirovat?

MK:
Kostrou pro mě byla hra Služky. Čerpal jsem také z Balkónu a Splendid's. Velkou inspirací pro mě byla také kniha J. Winklera Knižka chovance Jeana Geneta.

Už při psaní scénáře Deníku zloděje jsem hodně myslel na jeho inscenování, jako bych psal pro jevištní prostor, a představoval si tehdy tu jedinou postavu už na jevišti. Stejně tak u Ženeta. Asi tedy tolik nezáleželo na tom, zda budu text režirovat, či nikoli.

TM:
Věnuješ se tématům spojeným s homosexualitou (v Deníku zloděje i v chystané inscenaci Fredy) – nikoli „lidskoprávně“, ve smyslu postavení gayů ve společnosti, ale spíš jako niternému fenoménu. Jak ho chápeš ty? Co pro tebe vlastně symbolizuje?

MK:
Sartre píše o homosexualitě jako o východisku. Východisku, které dítě objeví, když se dusí. Nejde tedy o něco dědičného nebo vrozeného. Chápu to jako existenciální krok k osvobození se, k přijetí se a tedy i k přijetí celého světa, který se doposud jevil jako nesnesitelný. Genet to podle mě potvrzuje, když říká, že odmítá svět, který odmítá jeho. Odmítá ho právě tím, že je „zrádce, zloděj a teplouš“, stává se tak možnou součástí celku. Tohle osobní drama boje se světem je pro mě zásadním existenciálním motivem, se kterým se chci konfrontovat na jevišti.

TM:
Z mého pohledu je tématem inscenace Ženet mimo jiné pocit opuštěnosti. Všechny postavy jsou jakoby opuštěné a kompenzují si to přimknutím se k sobě navzájem do závislostních vztahů. Nahlížíš na toto jako na důležité téma současnosti?

MK:
Ano, a asi nejen současnosti. Nahlížím na toto jako na téma patřící k člověku. Opuštěnost nebo osamělost a vyrovnávání se s nimi. Dítě se dusí a hledá východisko. Může mu s tím pomoci především rodič nebo možná kdokoli, kdo je a chce být na blízku, a dítě díky tomu v sobě objevuje sílu vyrovnávat se s tím. Tou silou může být důvěra v sebe a v okolí, kdy strach z opuštění a pocit osamělosti nevládne, jen občas zneprjemňuje život. Dnes vnímám toto téma jako vynořující se, hodně diskutované, jakoby žádající si pozornost. Jako bychom se dnes měli hodně vracet k dítěti a analyzovat, jaká východiska jsme vlastně kdysi objevili a jakými koncepty se teď řídíme, co vlastně žijeme.

A to nejen v mezilidských vztazích, ale i třeba ve vztahu k přírodě, ve vztahu k naší planetě. Jsme velice moderní, rychlá, technicky vyspělá společnost s příliš vysokými nároky na zdroje naší planety. Jsme tu budto jen my, nebo jen příroda, navzájem osamělí a frustrovaní.

Ukázky z knihy Josefa Winklera
Knižka chovance Jeana Geneta, Archa 2020:

Kdykoliv někde v polích objevím květiny kručinky, kterým se u nás říká genět, pocítím k nim hlubokou sympatii. Dívám se na ně vážně a s něhou. Ten zmatek jako by ve mně vyvolávala veškerá příroda. Jsem na světě sám a nejsem si jist, nejsem-li králem, anebo možná vílou jejich květů. Když jdu kolem, vzdávají mi úctu, uklánějí se, aniž se hnuly, ale poznávají mě. Dobře vědí, že jsem jejich živým, pohyblivým, čilým představitelem, vítězem nad větrem.

✱ ✱

Legalizovaný nástroj vražedné romantiky:

Gilotina stojící na vězeňském dvoře s podstavcem směřujícím k severu a pytel pro zachycení hlavy k jihu byla zahalena černým závěsem. K smrti odsouzený stál několik kroků před popravístem za stolem pokrytým bílým plátnem, na němž byl kručička a dva svícny s hořícími svíčkami, po jeho boku pak dva mniši rozdávající hostie a zírali na jutový pytel, který zachytí jeho hlavu oddělenou od těla a do jehož plátna se vsákné krev vytékající z hrdla a hlavy...

10. října 1789 podal poslanec a lékař dr. Joseph Guillotin návrh zákona, podle něž se mělo popravovat u všech společenských stavů těžkých zločinů jediným způsobem. „Proces usmrcení“ tvrdil dr. Guillotin, „má být přiměřený, pro všechny stejný a pokud možno humánní.“ Plány vhodného execučního zařízení nenavrhl samotný dr. Guillotin, podle kterého bylo popravčí zařízení pojmenováno, nýbrž jeho kolega z profese, chirurg dr. Antoine Louis. Podle vzoru aparátu k useknutí hlavy, který se běžně používal už ve středověku, vymyslel padací sekeru a praktickým provedením pověřil v Paříži působilého německého stavitele klavírů Tobiase Schmidta, který se rovněž znal s katem Sansonem, s nímž čas od času provozoval domácí hudbu. Po několika zkouškách s lidskými mrtvolami a živými ovce bylo popravíště poprvé použito při výkonu trestu v dubnu 1772. První obětí byl pouliční zloděj Jacques Nicolas Pelletier.

Přes šest generací vykonávala rodina Sansonů úřad Monsiera de Paris. Vdova jednoho ze Sansonů, který zemřel roku 1726, dosáhla toho, že jejímu teprve sedmiletému synovi Charlesovi bylo přiznáno nástupnické právo a byl v Paříži pověřen výkonem úřadu popravčího. Exekuce sice dočasně prováděl jeho strýc, ale chlapec musel být na popravíšti a dohlížel na práci kata, neboť teprve jeho přítomností byl akt legitimizován. V době francouzské hrůzovlády se v konventu říkalo každodennímu gilotinování „rudá mše“ a popravíšti „oitřá vlastní“.

Naposledy se za účasti veřejnosti dostal pod gilotinu vrah Weidmann, jehož poprava se konala roku 1939 před vězením ve Versailles a zvrhla se v lidovou slavnost.

Po Weidmannově smrti, již provázely násilnosti, byly popravy vykonávány za vězeňskými zdmi. Části gilotiny byly obaleny gumou, aby jí bylo možné v noci sestavit co nejtišeji a nebudit úlekem vězňe ze spánku. Teprve v roce 1981 byl ve Francii trest smrti zrušen.

✱ ✱

Zemřela matka a do hrobu dána,
sirotky po ní zůstaly;
i přícházely každíčkého rána
a matičku svou hledaly.

I zzelelo se matce milých dítek;
duše její se vrátila
a vtělila se v drobnolístý kvítek,
jímž mohly svou pokrýla.

Poznaly dítky matičku po dechu,
poznaly ji a plesaly;
a prostý kvítek, v něm majíc útěchu,
mateřídouškou nazvaly.

Úryvek z básně Kytlice
Karla Jaromíra Erbena

Divadlo je oslava, která se koná na sklonku dne, nejdůležitější, poslední, cosi, co se velmi blíží našemu pohřbu.

✱ ✱

A další představení:

Tři sta pozvaných hostů se shromáždilo ve velkém slavnostním sále zámku Fotheringhay na sever od Londýna, v němž bylo vztyčeno lešení a postaven dřevěný špalek, vedle něž ležela těžká, černým sukmem zahalená sekera. Když se Marie Stuartovna dlouze pomodlila, přistoupili k ní oba kati a požádali ji podle prastarého zvyku o odpuštění za to, že jí musí připravit o život. Komorné pomohly královně odložit svrchní černý šat. Marie Stuartovna na sobě měla kombiné a živůtek v purpuru, liturgické barvě mučednickví. Jedna z komorných zavázala královně oči bílým, zlatem vyšíváním šátkem, který si k popravě sama vybrala. Královna poklekla, nahmatala špalek a položila na něj hlavu. Kat jí sundal ruce ze špalku, protože jinak by je usekl s hlavou. Marie Stuartovna se natáhla, objala rukama špalek a několikrát hlasitě zvolala: „In manus tuas, Domine, confido spiritum meum (Do tvých rukou, Pane, svěřuji svou duši).“ Popravčí zdvihl sekeru, ale nezasáhl krk, nýbrž královnin tyl. Druhá rána sice zasáhla krk, ale hlava stále ještě nebyla oddělena od těla. Až když kat sekyrou prořizl poslední svalové části a šlachy, svalila se hlava na zem. V okamžiku, kdy kat oddělenou hlavu zdvihl, podržel ve výši a zvolal: „Bůh ochraňuj královnou!“, hlava z jeho ruky vylouzla, neboť si Marie Stuartovna k popravě vzala paruku. Zatímco diváci procházeli kolem utatě hlavy, její vlasy byly ostříhané nakrátko a úplně zběděly, vylezli zpod dlouhých šatů bezhlavé královniny mrtvolky píseček, který jí zcela nepozorovaně doprovázel až na popravíště a vylekal ho až zápach krve. Dřepi si vedle utatě královniny hlavy, kňučel a dlouho ho nebylo možné odohnat.

✱ ✱

Každý předmět vašeho světa má pro mě jiný význam než pro Vás. Všechno vztahuje ke svému systému, v němž mají všechny věci ohromný význam, a dokonce, když čtu nějaký román, skutečnosti se mi sice nezfalšují, ale ztrácí smysl, který jim přiřadil autor a který mají pro Vás; nabydou nového významu, aby mohly hladce vstoupit do mého vznešeného světa, v němž žiju.

premiéra: 27. 11. 2021
Eliadova knihovna
(Divadlo Na zábradlí)

Redakce: Tereza Marečková
Fotografie: Lucie Urban
Grafický design: Monsters – Pavel Frič a Michaela Labudová
Vydala divadelní společnost Masopust – 2021

GoOut ZÁBRADLÍ PRAHA PRAHA PRAHA MINISTERSTVO KULTURY